

neologisms for reaching the communicative aims has been studied. It is determined that the high frequency of their use in the mass media contributes to the actualization of certain words and expressions.

The basic reasons for new words appearance have been determined: new objects, nominations, tendencies to economy of language means, language fashion and play on words, special emotional expressiveness.

Key words: neologism, scope of use, denomination, a new meaning, information technologies, social trends.

УДК811.112.2(07)

Софія Застровська, Оксана Найдюк

ІНТЕРДИСКУРСИВНИЙ ХАРАКТЕР ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

У статті висвітлено розуміння категорії інтердискурсивності як ознаки тексту, що характеризує його відкритість метасистемі дискурсу. Окреслено причини, які зумовлюють потребу в дослідженні інтердискурсивного характеру німецького художнього тексту, сформульовано актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет та матеріал дослідження. З'ясовано зміст понять дискурсивності й інтердискурсивності та їхній зв'язок з поняттям інтертекстуальності. Виявлено маркери актуалізації зазначених понять у текстовому цілому. Схарактеризовано інституційний, театральний, персональний, професійно-діловий дискурси. Продемонстровано інтердискурсивний характер художнього тексту через введення героїв твору в різні ситуації для пошуку оптимального рішення. Встановлено, що для втілення в життя свого задуму автор послуговується різними як первинними / вторинними мовними, так і немовними засобами з використанням об'ємного арсеналу стилістичних фігур і тропів. Досліджено, що інтердискурсивний характер твору проявляється в тому, що «гра» з різними видами дискурсів має наслідком переключення суб'єкта, що сприймає від однієї ментальної сфери до іншої. Це є можливим, звісно, при наявності відповідних фонових знань у когнітивній базі автора твору та названого суб'єкта. Показовими у цьому відношенні є прецедентні феномени, наведені автором при зображенні різних ситуацій, у яких діють його герої. Джерелом походження прецедентів є сучасна преса, класична література, історичні довідки. Доведено, що категорія інтердискурсивності демонструє зв'язок різних текстів (текстових блоків) за ознакою однакової тематично-змістової належності; такий зв'язок є результатом дискурсивної проекції на текстову площину. Художній твір як середовище взаємозв'язку різних видів дискурсу є сам по собі інтердискурсом, що зумовлено саме авторською концепцією художнього твору.

Ключові слова: інтертекстуальність, інтердискурсивність, мовні / немовні засоби, дискурсивність, дискурс, текст, маркер.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність даної роботи зумовлена зверненням до поки що недостатньо дослідженої, проте необхідної для лінгвістичного аналізу тексту категорії інтердискурсивності. **Мета** роботи: довести інтердискурсивний характер художнього тексту, що зумовило виконання таких **завдань**: 1) з'ясувати зміст понять дискурсивності і інтердискурсивності та їхній зв'язок з поняттям інтертекстуальності; 2) виявити маркери актуалізації зазначених понять у текстовому цілому.

Об'єкт дослідження – наявні в текстах мовні / немовні засоби на предмет їхньої здатності засвідчити інтердискурсивний характер художнього тексту. **Матеріалом дослідження** слугував художній твір Х. Г. Конзаліка «Bittersüßes 7. Jahr».

Аналіз досліджень цієї проблеми. З появою поняття «дискурс» та протиставленні його поняттю «текст» лінгвістика максимально звузила зміст поняття «текст». Натомість ці два поняття перебувають у відношенні взаємодоповнення. У теорії дискурсу ідея відкритості тексту отримує додатковий ракурс осмислення. Фактором, який засвідчує відкритість тексту, є категорія інтертекстуальності. Ця категорія, з часів введення в науковий обіг зазнала неймовірного розвитку, що виявляється на сьогоднішній день у термінологічній поліфонії: інтер-, пара-, мета-, гіпер-, архітекстуальність; референційна, матеріальна, риторична, спонтанна, криптофорна, парціальна, міметична, експліцитна, імпліцитна інтертекстуальність; інтертекст, гіпертекст, надтекст, супертекст, прецедентний текст, полікодовий текст та інші (див. огляд у роботах [1; 2; 3, с. 514–516; 5; 6; 7; 8; 10; 11;12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 20, с. 75–102; 22; 23 та ін.]). За словами

В. Е. Чернявської, поняття інтертекстуальності настільки розширилось, що стало важко його застосовувати під час лінгвістичного аналізу тексту. < ... > Інтертекстуальність сьогодні – те чарівне слово, яким дослідники хочуть відкривати всі двері, що ведуть у «текстовий універсум» [19, с. 178].

Той факт, що починаючи з 90-х років ХХ ст. текстовий аналіз повномасштабно переорієнтувався на аналіз дискурсу, а можливо, саме тому спонукає дослідників тексту переосмислити існуючий досвід аналізу в галузі лінгвістики тексту, зокрема щодо текстових категорій і поняття текстуальності.

Не заглиблюючись далі в дискусійні проблеми взаємовідношення понять тексту й дискурсу, зосередимо увагу в межах даної статті на відносно нещодавно виділеній текстовій категорії дискурсивності та пов'язаному з нею понятті інтердискурсивності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Під дискурсивністю пропонується розуміти ту ознаку тексту, яка характеризує його відкритість метасистемі дискурсу, якщо під дискурсом мати на увазі сукупність змістово однорідних текстів [19, с. 175] і, додамо, чи фрагментів тексту. Феномен відкритості тексту традиційно корелює з поняттям інтертекстуальності. Якщо інтертекстуальність в цілому розуміється як зв'язок одного тексту (чи його фрагмента) з іншими, то за логікою мислення інтердискурсивність передбачає зв'язок одного дискурсу з іншим. Це означає відкритість не тільки тексту, але й дискурсу, більше того, – відкритість тексту зумовлюється відкритістю дискурсу.

Серед різноманіття трактувань інтертекстуальності (широкої радикальної літературознавчої моделі (Ю. Кристева, М. Лотман, І. П. Смирнов, Б. М. Гаспаров, R. Bart, M. Riffatere, G. Genette та інші) vs. вузької лінгвістичної концепції (І. В. Арнольд, Р. А. де Богранд, В. Дресслер, Р. Лахманн, К. Штирле та інші (див. огляд у вищенаведених роботах)) нас цікавить, насамперед, інтертекстуальність у вузькому розумінні та її маркованість, тобто наявність різних сигналів міжтекстового діалогу. Виявляючи інтертекстуальні маркери, ми тим самим занурюємось у сферу дискурсивності та інтердискурсивності, оскільки, дискурсивний аналіз розпочинається з аналізу конкретного тексту (його фрагментів), які тематично вписуються у відповідний дискурс. Відкритість тексту диктується відкритістю дискурсу. < ... > Існує комунікативний, когнітивний, семантичний простір («рамка»), який співвідносить текст, по-перше, з певною ментальною сферою / певними знаннями, по-друге, з моделями (зразками, прототипами) породження та сприйняття тексту, по-третє, з іншими текстами, що змістово-тематично звернені до спільної теми. Це – дискурс, та нова лінгвістична категорія, яка виводить традиційну лінгвістику тексту в іншу систему координат. < ... > В центр уваги потрапляє і феномен взаємодії дискурсів, тобто інтердискурсивність [19, с. 177].

Внутрішньотекстові зв'язки, що з'єднують окремі теми / тематичні блоки між собою, виникають як проекції міждискурсивних зв'язків на текстову площину. Текст існує як об'єднання багатьох дискурсів, як точка перетину дискурсів, як інтердискурсивна комунікативна подія [19, с. 157].

Діалог дискурсів супроводжується переключенням з однієї ментальної сфери на іншу. Це буде можливим, звісно, при наявності відповідних фонових знань у когнітивній базі автора твору та суб'єкта, що сприймає.

Сферою взаємодії різних видів дискурсу є, безперечно, художній дискурс. Аналіз художнього твору Х. Г. Конзалика «Bittersüßes 7. Jahr» («Гірко-солодкий сьомий рік») засвідчує, що під час характеристики дійових осіб, які мають різну професійну підготовку, соціальний статус чи виконують різні ситуативні ролі, демонструють різні поведінкові реакції тощо, автор застосовує мовний / та немовний матеріал, котрий апелює до відповідних дискурсів.

У даному творі різні текстові блоки апелюють до різних дискурсів: інституційного, персонального, дозвільного, побутового, театрального, казкового тощо. У межах цієї статті спинимось на окремих з них. Але перед тим слід зазначити, що ця взаємодія здійснюється на базі авторського задуму: поставити проблему та запропонувати можливі шляхи її усунення.

Інституційний дискурс характеризується тим, що в ньому адресатом та / або адресантом виступають суспільні інститути або особи, які є представниками цих інститутів [4, с. 235]. У межах цього типу в проаналізованому творі Х. Г. Конзалика взаємопов'язані професійно орієнтовані дискурси: економічно-будівельний та юридичний. Головні персонажі, друзі дитинства, один – архітектор, другий – юрист, який практикується на процесах із розірвання шлюбу.

Широко представлений персональний дискурс, до якого ми відносимо взаємини між подружжям, розподіл обов'язків у сім'ї, любов та ревності, вдавану байдужість тощо. Під час розгортання сюжетної лінії відбувається переключення з одного дискурсу на інший, що стає очевидним на основі як мовних (первинних та вторинних) засобів, так і немовних дій, вербалізованих автором.

Задум автора вимальовується уже в зачині, який розпочинається так:

«Es begann eigentlich damit, daß Peter Sacher in seinem Beruf Erfolg hatte. Erfolg ist etwas sehr Schönes. Er füllt die Kassen, deckt den Tisch, erfüllt die Sehnsucht nach englischen Maßanzügen und Saphirnerzcapes, läßt karätige Brillanten funkeln und Villen am Rhein bauen, lockt nie gekannte Freunde an, vermehrt die Verwandtschaft geradezu mathematisch potentiell und richtet einen Wall stiller Neider auf.

Das alles hatte Peter Sacher erreicht» [21, S. 4].

Низка лексичних одиниць, розсіяних у текстовій тканині апелює до професійно-ділового (будівельного) дискурсу (ARCHITEKT): *Architekt, Bauten, Villa, Kamin, Wohnblock, Bebauung, Bungalows, Fachblatt für Architekten, "Haus- und Grundbesitzer-Boten", Bauamt, Bauplan, Hotel, Wirtschaftswunder u. a. mehr.*

Наведені мовні одиниці постачають насамперед змістово-фактуальну інформацію про професійну діяльність головного персонажа. За посередництвом змістово-фактуальної інформації формується водночас змістовно-концептуальна інформація (концепція автора твору, його задум, ставлення тощо), а також підтекстова інформація (прерогатива робити висновки суб'єкта, що сприймає). (Щодо зазначених видів інформації див. [9, с. 25–41]). Завдяки майстерності автора зачин його твору інтригує читача, повертає його до сильної позиції тексту, зокрема до його заголовка. Суб'єкт, що сприймає, запитує себе: «Що за сьомий гірко-солодкий рік?». Натяк як підказка до зав'язки та подальшого розгортання сюжету знаходимо в авторських вкрапленнях на зразок:

«Alles schien also geregelt zu sein. Geld, Erfolg, liebwerte Freunde, nur Sabine Sacher, Peters Frau, wurde merkwürdig schweigsam, wenn die Rede auf Peter Sachers Erfolgsserie kam» (переключення на персональний дискурс) < ... > *«Sie saß am offenen Kamin, starrte in die prasselnden Flammen, trank einen Portwein und machte den Eindruck einer verwünschten Prinzessin, die auf den sie erlösenden Prinzen wartete»* [21, S. 4] (переключення на казковий дискурс). Інформативними у цьому сенсі є думки дружини Петера Сабіни: *«Wir leben uns auseinander < ... > Er war einmal ein netter Mann. Vor sieben Jahren»* [21, S. 7–8]. Як наслідок такої взаємодії текстових фрагментів у читача зароджується (не виражена експліцитно поки що в тексті) думка, що на сьомому році шлюбу відбувається щось, що загрожує шлюбу Петера та Сабіни.

Інтерпретуючи твір Х. Г. Конзалика вже на цьому короткому зачині, аналізуючи спогади Петера і Сабіни, їх ретроспективне звернення до часів, якими були їх стосунки раніше і порівняння їх із відносинами наприкінці сьомого року їх шлюбу (Знову звернення до назви твору!) читач робить висновок: у шлюбі наступає криза. Одночасно вимальовується задум автора, а саме: криза у шлюбі та пошук шляхів розв'язання проблеми.

Наявність кризи усвідомлюють і Петер, і Сабіна у своїх думках, спогадах, в той же час вони визнають, що кохають одне одного, але щось заважає їм поговорити відверто.

Заголовок твору (особливо прикметник *bittersüß*) та наведені автором текстові фрагменти імплікують зазначений намір автора і формують очікування читачем щасливої розв'язки.

На основі утаємничених роздумів персонажів професійно орієнтований дискурс протиставлений побутовому (Сабіна – домогосподарка). Автор протиставляє суспільно відкрите, активно-насичене життя Петера та замкнуте в постійних домашніх турботах – Сабіни.

Переключення на юридичний дискурс здійснюється зі зверненням Петера в пошуках допомоги до свого друга дитинства Ернста Портца, який був юристом та спеціалізувався саме на процесах розірвання шлюбу. В дію вступає характерний для цього виду дискурсу мовний матеріал. Наприклад:

«Dr. Ernst Portz Rechtsanwalt und Notar» < ... >

«Dr. Ernst Portz hatte eine vorzüglich gehende Praxis. Er beschäftigte vier voll ausgelastete Tippmädchen, einen Bürovorstand mit dem Gesicht eines Gallenkranken, der als gut eingespielter

*Praktiker juristische Hausberatungen auf eigene Kosten erteilte, ein Buchhalter arbeitete acht Stunden am Tag für die Steuer, und ein Lehrling trug die Akten herum und pappte die Briefmarken auf die umfangreiche ausgehende Post» [21, S. 24]. Наведемо також мовні одиниці, розсіяні по різних текстових блоках: *Assessor (er übernahm kleine Fälle der Praxis); vor Gericht; mit seiner naiven Beweisführung; die Richter; Akte ins Archiv geben; auf dem Gericht schmutzige Wäsche waschen; der Staatsanwalt; Geschworene überzeugen; Zeuge der Anklage mürbe machen u.a.**

Слід зазначити, що хоча тестові фрагменти за однаковою тематикою розсіяні по всьому твору, їх належність до змісту одного виду дискурсу забезпечує когерентність як одна з основних категорій тексту та ознак його текстуальності. В той же час вони демонструють текстову категорію інтердискурсивності, у першу чергу типологічну інтертекстуальність (як співвіднесеність зі змістово однорідною позатекстовою інформацією та співвіднесеність текстових фрагментів між собою).

Крім мовних засобів, які апелюють до відповідних концептів певного виду дискурсу, дієвими є поведінкові характеристики персонажів. Наведемо текстові фрагменти, які засвідчують кризову ситуацію в шлюбі.

«Auch an diesem schicksalhaften Tage lag er auf der Couch, las die Zeitung und amüsierte sich über die neueste Affäre einer Filmdiva. Sabine, die im Hintergrund des Zimmers mit einigen Gläsern klapperte, hörte er gar nicht. Erst als sie sich kräftig räusperte, schrak er zusammen und merkte, daß er ja noch eine Frau hatte, die im tiefsten Inneren glücklich war, daß er heute nicht in München oder Ascona, sondern zu Hause auf der Couch lag» [21, S. 5].

Поведінка подружжя у наведеному прикладі засвідчує, що чоловік і дружина дійсно віддаляються одне від одного.

Забігаючи наперед, зазначимо, що задум автора (змістово-концептуальна інформація) зобразити кризову ситуацію в шлюбі людей, які все ще кохають одне одного, та віднайти шляхи збереження шлюбу, незважаючи на всі перипетії, а може саме тому є успішним. На шляху пошуку оптимального рішення, вводячи своїх героїв у різні ситуації, автор тим самим яскраво демонструє інтердискурсивний характер художнього тексту. Для втілення в життя свого задуму автор послуговується різними як первинними / вторинними мовними, так і немовними засобами з використанням об'ємного арсеналу стилістичних фігур і тропів. Інтердискурсивний характер твору проявляється в тому, що «гра» з різними видами дискурсів має наслідком переключення суб'єкта, що сприймає від однієї ментальної сфери до іншої. Показовими в цьому сенсі є прецедентні феномени, наведений автором при зображенні ним різних ситуацій, у яких діють його герої. Джерелом походження прецедентів є сучасна преса, класична література, історичні довідки, звернення до яких залежить від інтенції автора:

а) інтенсифікувати певну ознаку (*Krösusse, Pascha, Nabob*); б) спроба застосувати поради з щотижневої газети (*Tante Emma*) чи фахівців-психологів (порада американського психолога у *New Yourk Times*); в) наголосити, що шлюб Петера та Сабіни знаходиться дійсно на межі розриву, порівнюючи кризову ситуацію з дамокловим мечем (*Domoklesschwert hing über Peter und Sabine*); г) висловити сумнів щодо прийнятого рішення (*Ein Dichter sagte einmal: «Es gibt keine Erholung von der Moral». Ebenowenig gibt es eine Erholung von der Ehe. < ... >*) [21, S. 152]; г) наголосити силу кохання (*Wie herrlich muß der Tod Adonis' gewesen sein, der an der Liebe starb < ... >*) [21, S. 133] тощо.

Різні прецеденти розсіяні по цілому твору, але вони вписуються в задуману автором сюжетну лінію та демонструють постійне звернення суб'єкта, що сприймає, до знань у його когнітивній базі (*Zeus, Cleopatra und Caesar, Casanova, Don Juan, Rubensche Frauenideal u.a.*).

Безперечно, всі наведені прецедентні феномени, модифіковані прислів'я, афоризми, сентенції досягають мети при спільності фонових знань у продуцента і реципієнта. Хоча в читача, який не має відповідних знань, завжди є можливість (при бажанні) поповнити свій тезаурус та звернутися до довідкових джерел.

Що стосується театрального дискурсу, то можна сказати, що після цілої низки різних запланованих і незапланованих ситуацій, у які потрапляють головні персонажі, саме він поставив усі крапки над «і». На балі-маскараді у Ніцці Петер і Сабіна виконують такі ситуативні ролі: Петер – пірата, а Сабіна – циганки. Автор завдяки своїй креативності надає подружжю

можливість висловити свої претензії: Петер до своєї дружини, а Сабіна до свого чоловіка. Вони впізнали один одного, але не були впевнені, що кожен з них знає, з ким розмовляє. Як «пірат» і «циганка» Петер і Сабіна поводяться відповідно, і кожен з них має можливість порівняти свої взаємини в шлюбі з поведінкою із «незнайомими» жінкою та чоловіком. Наведемо приклади:

Er erkennt mich nicht, dachte sie. So also spricht er fremde Frauen an. Wild, überwältigend, voll jungenhaftem Übermut. < ... >

< ... > So also läßt sie sich von fremden Männern ansprechen: keck, ohne Zögern < ... >

Er betrachtete sie genauer. Wie jung sie aussah! Und wie herrlich schön und verführerisch. Warum hatte sie sich früher für ihn nie so angezogen? Warum war sie immer das Hausmütterchen, das unter der Lampe saß und stopfte? Oder Kreuzworträtsel löste. Schimpfwort mit vier Buchstaben: doof! Das hatte ihn immer maßlos aufgeregt. < ... >

«Sie könnten mir die Zukunft aus der Hand lesen». < ... > Sabine nahm seine Hand. Sie bezwang sich, nicht zu zittern.

«Ich sehe Schlimmes», sagte sie mit letzter Keckheit. «In Ihrem Leben wird es bald eine Explosion geben».

«Ich explodiere vor Ihnen, silberne Maske! Ich bin schon jetzt ein Vulkan!»

Sabine ließ seine Hand fallen. Schuft, dachte sie. So also sprichst du mit fremden Frauen! Ein Vulkan bist du, und zu Hause gähnst du, suchst deine Filzpantoffeln und schläfst beim Lesen ein! < ... > [21, S 207–208].

Вже наведені уривки з текстових фрагментів дають зрозуміти, що в повсякденному житті їх дії суттєво відрізняються від того, як вони поводитись на курорті в Ніцці. Таке порівняння допомогло їм багато що зрозуміти, в тому числі, що вони кохають одне одного і від них залежать їх подальші взаємини у шлюбі. Останні рядки художнього твору Х. Г. Конзаліка такі:

«Wir sind ja verreist, Peter».

«Und wo sind wir?»

«Im siebenten Himmel unseres siebten Jahres» [21, S. 233–234].

Поставлена автором проблема вирішена: Сьомий рік шлюбу подружжя розпочався *bittersüß*, а закінчився *Im siebenten Himmel des 7. Jahres*.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, категорія інтердискурсивності демонструє зв'язок різних текстів (текстових блоків) за ознакою однакової тематично-змістової належності; такий зв'язок є результатом дискурсивної проекції на текстову площину. Художній твір як середовище взаємозв'язку різних видів дискурсу є сам по собі інтердискурсом, що зумовлене саме авторською концепцією художнього твору. «Гра» дискурсів у художньому творі скерована автором на розв'язання поставленої ним проблематики. При цьому автор послуговується мовними (первинними і вторинними) засобами, а також немовними (вербалізує поведінкові реакції, емоційний стан персонажів).

Перспективою подальших наукових пошуків вбачаємо в залученні до аналізу текстів малих жанрів (жарти, анекдоти), а також літературу для дітей тощо.

Джерела та література

1. Гіпертекстуальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xnelakbokk.com/osnovyi-jurnalistiki/tipologicheskaya-intertekstualnostarhitekstualn-40656.html>
2. Макарова А. В. Категорія інтертекстуальності: витоки, засади, сучасне бачення / А. В. Макарова // Проблеми семантики слова, речення, тексту : зб. наук. пр. – К. : ВЦ КНЛУ, 2005. – Вип. 15. – С. 7–11.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
4. Шевченко І. С. Проблеми типології дискурсу / І. С. Шевченко, О. І. Морозова // Дискурс як когнітивно-дискурсивний феномен : монографія / під заг. редакцією Шевченко І. С. – Харків : Константа, 2005. – С. 233–236.
5. Арнольд И. В. Интертекстуальность – поэтика чужого слова // Семантика. Стилистика. Интертекстуальность : сб. ст. – СПб. : С.-Петербург. гос. пед. ун-т, 1999. – С. 350–362.
6. Барт Р. Text // Encyclopedia universalis. – Vol. 15. – P. 1973. – p. 78. (Цит. по: Интертекстуальность // Современное зарубежное литературоведение: Энциклопедический справочник / Под ред. И. П. Ильина, Е. А. Цургановой. – М., 1996. – 312 с.
7. Бахтин М. М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках. Опыт философского анализа // Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / сост. С. Г. Бочаров. – М. : Искусство, 1979. – С. 300–307.
8. Брыжина Т. С. Типы интертекстуальности в пародийной коммуникации / Т. С. Брыжина, Т. И. Четет. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.gramota.net/materials/2/2013/2/9.html

9. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М.: КомКнига, 1981. – 135 с.
10. Гаспаров М. Л. Литературный интертекст и языковой интекст / М. Л. Гаспаров // Семиотика и информатика. – Вып. 38. – Рос. инст. научн. и техн. информ.: сб. науч. ст. – Москва, 2002. – С. 5–15.
11. Дерябина Е. Интертекст, его значимость для коммуниканта и языковой общности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fixed.ru/prikling/intertekst/index.html>
12. Казак М. Ю. Медиатексты в аспекте теории интертекстуальности и прецедентности / М. Ю. Казак, А. А. Махова // Научные ведомости Белгородского гос. у-та. Серия: Гуманитарные науки. – № 24 (119). – Вып. 12. – 2011. – С. 175–182.
13. Москвин В. П. Интертекстуальный аппарат. фигуры, жанры, стили / В. П. Москвин. – 2-е изд. – М., 2012. – 168 с.
14. Москвин В. П. Интертекстуальность: категорийный аппарат и типология / В. П. Москвин // Известия Волгоградского гос. пед. у-та. Языкознание – 2013. – С. 54–60.
15. Сологуб Ю. П. Интертекстуальность как лингвистическая проблема // Филологические науки. – 2000. – № 2. – С. 51–57.
16. Степанов Ю. С. „Интертекст“, „интекст“, „интерсубъект“ (к основаниям сравнительной концептологии) // Изв. АН. Сер. лит. и яз. – 2001. – Т. 60. – № 1. – С. 3–11.
17. Фатева Н. А. Интертекстуальность и ее функции в художественном дискурсе // Изв. АН СССР. Сер.лит и язык. – 1997. – Т. 56. – № 5. – С. 12–21.
18. Чернявская В. Е. Открытый текст и открытый дискурс: интертекстуальность – дискурсивность – интердискурсивность // Лингвистика текста и дискурсивный анализ: традиции и перспективы: сб. науч. тр. / отв. ред. В. Е. Чернявская. – СПб.: СПбГУЭФ, 2007. – С. 7–26.
19. Чернявская В. Е. Лингвистика текста: поликодовость, интертекстуальность, индердискурсивность. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 248 с.
20. Чернявская В. Е. Лингвистика текста. Лингвистика дискурса: учеб. пособ. / В. Е. Чернявская. – М.: ФЛИНТА, 2013. – 208 с.
21. Konsalik H. Bittersüßes 7. Jahr. – München, Heyne, 1979. – 190 s.
22. Lachmann P. Intertextualität als Sinnkonstruktion / P. Lachmann // Poetica. – H. 15. – S. 66–107.
23. Riffatere M. La syllepse intertextuelle / M. Riffatere // Poétique. – № 40. – P. 496–501.

References

1. Hipertekstualnist. <https://xn--e1akbkk.com/osnovyi-jurnalistiki/tipologicheskaya-intertekstualnostarhitekstualn-40656.html>
2. Makarova, A. V. 2005. “Katehoriia intertekstualnosti: vytyky, zasady, suchasne bachennia”. *Problemy semantky slova, rechennia, tekstu*, 15: 7–11. Kyiv: VTs KNLU.
3. Selivanova, Olena O. 2008. *Suchasna lnhvistyka: napriamy ta problem*. Poltava: Dovkillia-K.
4. Shevchenko, Iryna S., and Morozova, Olena I. 2005. “Problemy typolohii dyskursu”. *Dyskurs yak kohnityvno-dyskursyvnyi fenomen*. Kharkiv: Konstanta.
5. Arnold, Iryna V. 1999. “Intertekstualnost – poetika chuzhogo slova”. *Semantika. Stilistika. Intertekstualnost*, 350–362.
6. Bart, R. 1973. “Tekst”. In *Encyclopedia universalis*, 15: 78. Moskva.
7. Bahtin, M. M. 1979. “Problema teksta v lingvistike, filologii i drugikh gumanitarnykh naukakh. Opyt filosofskogo analiza”. *Estetika slovesnogo tvorchestva*, 300–307. M.: Iskusstvo.
8. Bryizhina, T. S., and Chechet, T. I *Tipy intertekstualnosti v parodiynoy kommunikatsii*. www.gramota.net/materials/2/2013/2/9.html
9. Galperin, I. R. 1981. *Tekst kak obiekt lingvisticheskogo issledovaniia*. M.: KomKniga.
10. Gasparov, M. L. 2002. “Literaturnyi intertekst i yazykovoi intekst”. *Semiotika i informatika*, 38: 5–15.
11. Deryabina, E. *Intertekst, ego znachimost dlya kommunikanta i yazykovoi obschnosti*. <http://fixed.ru/prikling/intertekst/index.html>
12. Kazak, M. Yu., and Mahova, A. A. 2011. “Mediateksty v aspekte teorii intertekstualnosti i pretsedentnosti”. *Nauchnyie vedomosti Belgorodskogo gos. u-ta. Seria: Gumanitarnye nauki*, 24(119): 175–182.
13. Moskvin, V. P. 2012. *Intertekstualnyi apparat. Figury, zhanry, stili*. Moskva.
14. Moskvin, V. P. 2013. “Intertekstualnost: kategorinyi apparat i tipologiiia”. *Izvestiia Volgogradskogo gos. ped.u-ta. Yazykoznanie*, 54–60.
15. Sologub, Yu. P. 2000. “Intertekstualnost kak lingvisticheskaiia problema”. *Filologicheskie nauki*, 2: 51–57.
16. Stepanov, Yu. S. 2001. “Intertekst”, “intekst”, “intersubiekt” (k osnovaniiam sravnitelnoi kontseptologii). *Izv. AN. Ser. lit. i yazyk*, 1: 3–11.
17. Fateeva, N. A. 1997. “Intertekstualnost i yeo funktsyi v hudozhestvennom diskurse”. *Izv. AN SSSR. Ser.lit i yazyk*, 5: 12–21.
18. Chernyavskaya, V. E. 2007. “Otkrytyi tekst i otkrytyi diskurs: intertekstualnost – diskursivnost – interdiskursivnost”. *Lingvistika teksta i diskursivnyi analiz: traditsii i perspektivy*, 7–26. SPb: SPbGUEF.
19. Chernyavskaya, V. E. 2009. *Lingvistika teksta: polikodovost, intertekstualnost, inderdiskursivnost*. Moskva: Knizhnyi dom “LIBROKOM”.
20. Chernyavskaya, V. E. 2013. *Lingvistika teksta. Lingvistika diskursa*. Moskva: FLINTA.
21. Konsalik, H. 1979. *Bittersüßes 7. Jahres*. – München: Heyne.
22. Lachmann, P. 1979. “Intertextualität als Sinnkonstruktion”. *Poetica*, 15: 66–107.
23. Riffatere, M. 1979. “La syllepse intertextuelle”. *Poétique*, 40: 496–501.

Застровская София, Найдюк Оксана. Интердискурсивный характер художественного текста (на материале немецкого языка). В статье освещено понимание категории интердискурсивности как признака текста, который характеризует его открытость метасистеме дискурса. Определены причины, обуславливающие необходимость в исследовании интердискурсивного характера немецкого художественного текста, определены актуальность, цель, задания, объект, предмет и материал исследования. Выявлено содержание понятий дискурсивности и интердискурсивности и их связь с понятием интертекстуальности. Выявлено маркеры актуализации указанных понятий в текстовом целом. Охарактеризован институциональный, театральный, персональный, профессионально-деловой дискурс. Продемонстрировано интердискурсивный характер художественного текста через введение героев произведения в разные ситуации для поиска оптимального решения. Установлено, что для воплощения в жизнь своего замысла автор пользуется различными как первичными / вторичными языковыми, так и неязыковыми средствами с использованием обширного арсенала стилистических фигур и тропов. Доказано, что интердискурсивный характер произведения проявляется в том, что «игра» с различными видами дискурсов влечет переключение воспринимающего субъекта от одной ментальной сферы в другую. Это возможно, конечно, при наличии соответствующих фоновых знаний в когнитивной базе автора произведения и воспринимающего субъекта. Показательны в этом отношении прецедентные феномены, которые приводятся автором при изображении различных ситуаций, в которых действуют его герои. Источником происхождения прецедентов есть современная пресса, классическая литература, исторические справки. Доказано, что категория интердискурсивности демонстрирует связь различных текстов (текстовых блоков) по признаку одинаковой тематически содержательной принадлежности; такая связь является результатом дискурсивной проекции на текстовую плоскость. Художественный текст как среда взаимосвязи различных видов дискурса является сам по себе интердискурсом, что обусловлено именно авторской концепцией художественного произведения.

Ключевые слова: интертекстуальность, интердискурсивность, языковые / неязыковые средства, дискурсивность, дискурс, текст, маркер.

Zastrovska Sophiia, Naidiuk Oksana. Interdiscourse Nature of a Literary Text (on the Material of the German Language). The article highlights the understanding of the category of interdiscourseness as a feature of the text, which characterizes its openness to the discourse meta-system. The authors define the grounds for the investigation of the interdiscourse nature of the German literary text. The actuality, purpose, tasks, object and material of research are formulated. The essence of the notions of discourseness and interdiscourseness along with their connection with the notion of intertextuality has been clarified. The markers for the actualization of the above-mentioned notions in the entire text have been determined. The institutional, theatrical, personal as well as the professional-business discourses have been characterized. The authors have demonstrated the interdiscourse nature of the literary text by putting the characters in various situations for the search of the optima decision. It has been verified that for bringing his idea to life the author uses different primary / secondary linguistic and non-linguistic means along with the bulk of stylistic figures and tropes. It has been investigated that the interdiscourse nature of the artistic work can be easily seen as “playing” with the different types of discourses results in switching the recipient from one mental sphere to another. This is possible under the condition of availability of the relevant background knowledge in the cognitive base of the author of the text and the recipient. Precedent phenomena are illustrative in this respect, as they are used by the author when depicting different situations where his characters act. The source of origin of the precedents are modern press, classical literature and historical references. It has been proved that the category of interdiscourseness demonstrates the connection of various texts (text blocks) by the defining feature of the same thematic and content origin; such a connection is the result of the discourse projection on the text dimension. A literary text as the environment of the interrelation of the different types of discourse is an interdiscourse itself, which results from the author’s vision of the literary text.

Key words: intertextuality, interdiscourseness, linguistic/ non-linguistic means, discourseness, discourse, text, marker.

УДК 81.112.2’373.7:33

Оксана Зубач, Марія Лоцицька

МАНН ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНСТРУКТ У ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена вивченню особливостей ціннісних орієнтирів сприйняття чоловічої статі у фразеологічній картині світу сучасної німецької мови з метою оптимізації міжкультурного простору. Соціальна роль чоловіка в німецькому лінгвокультурному просторі формувалась історією, традиціями, національними рисами. Проаналізовано особливості усвідомлення німецькою мовною особистістю чоловічої статі у фразеологічній картині світу на семантичному та прагматичному рівнях. Національно-культурна специфіка німецької фразеології прослідковується крізь призму асоціативного сприйняття, інформативного та семіотичного наповнення з позицій діахронного та синхронного аналізів. У сучасній німецькій мові соціокультурний конструкт *Mann* розкриває поняття та цінність образу чоловічої статі та поєднує інтелектуальні, духовні й вольові риси національного характеру чоловіка в його проявах та сприйняттях. Компонент *Mann* є маркером логічної концептуалізації моделі німецької мовної особистості у